

УДК 37.018.2

Т. І. ВЛАСОВА^{1*}, Г. Г. КРИВЧИК^{2*}

^{1*}Дніпропетровський національний університет залізничного транспорту імені академіка В. Лазаряна (Дніпро, Україна), ел. пошта vasovat2@gmail.com, ORCID 0000-0001-5040-5733

^{2*}Дніпропетровський національний університет залізничного транспорту імені академіка В. Лазаряна (Дніпро, Україна), ел. пошта gena.crivchik@ukr.net, ORCID 0000-0001-7504-4575

РЕЦЕПЦІЯ БІОГРАФІЧНОГО МЕТОДУ В ІСТОРІКО-АНТРОПОЛОГІЧНИХ СТУДІЯХ

Мета. Актуалізувати питання про використання біографічного методу і встановлення його взаємозв'язку з іншими науковими методами та методологічними принципами в історико-антропологічних дослідженнях. **Теоретичний базис.** Розгляд біографічного методу в історико-антропологічних студіях здійснений у річищі загального теоретичного "ренесансу" класичної гуманітаристики, що значною мірою викликаний невизначеністю і багатозначністю теоретичних дискурсів і дискурсивних практик постмодернізму, висуває перед дослідником низку нових завдань, серед яких – "виявлення неявного", тобто не простого описування результатів культурної діяльності людини в безпосередній даності, а розкриття часом неусвідомлених механізмів цієї діяльності, глибинних "пружин" культури, що забезпечують її рух. **Наукова новизна.** Автори даної розвідки не торкаються соціологічної проблематики біографічних досліджень, які широко репрезентовані в працях сучасних західних дослідників. Предмет нашого повідомлення – біографічний метод, що є генетично висхідним від Ш.-О. Сент-Бева, який вважав, що головним завданням біографа є здійснення аналізу особистості видатної людини. Очевидність того факту, що дослідження в царині гуманітаристики загалом і в цивільній історії зокрема мають враховувати не тільки зміни соціокультурних аспектів буття, але й відповідну трансформацію методологічних підходів до аналізу епіфеноменів "текучої сучасності", привела нас до розуміння необхідності історіософського дослідження питання про рецепцію біографічного методу в історико-антропологічних працях з наступною історичною, філософською, культурологічною репрезентацією біографічного методу. **Висновки.** Історіософські трансформації останніх десятиліть з їх радикальною зміною концепцій, методів і прийомів повертають дослідника до вдосконалення біографічної методології, яка сьогодні репрезентує антропоцентризм, що наповнює науку гуманістичним змістом. Використання даної методології потребує від науковця дотримання основних методологічних принципів і оволодіння іншими науковими методами, насамперед діалектикою.

Ключові слова: антропоцентризм; постмодерн; гуманітаристика; діалектика; принципи; об'єктивність; системність; всебічність; історизм

Вступ

Відновлення інтересу до класичних методів аналізу тексту в працях сучасних дослідників значною мірою зумовлено тими зсувами "тектонічних плит" науки, культури, соціальної дійсності, які, трансформуючи "все і вся", повертають гуманітарні науки до відтворення цілісного образу людини як суб'єкту історії. Слід також відзначити, що розгляд біографічного методу в історико-антропологічних дослідженнях є актуальним і сучасним у річищі того загального теоретичного "ренесансу" класичної гуманітаристики, який значною мірою викликаний невизначеністю і багатозначністю теоретичних дискурсів і дискурсивних практик постмодернізму (Zizek, 2017; Neiman, 2016; Perry, 2015). Поза сумнівом, у постіндустріальних суспільствах література втратила статус "пантеону" вищих естетичних досягнень людства. Такою ж аксіомою є дещо насторожене ставлення постструктуралістської критики до розгляду як історії, так і літератури в річищі соціокультурної дійсності. М. Фуко (Fuko, 2004) відзначав, що "література звільнилася від обов'язкової вимоги щось виражати" (р. 71). Ототожнення літератури з її практичним використанням уже застаріло, стверджує В. Ізер (Izer, 2004); усе більшого значення набуває

АНТРОПОЛОГІЧНА ПРОБЛЕМАТИКА В ІСТОРІЇ ФІЛОСОФІІ

герменевтика в її прямому значенні інтерпретації. Дж. Капуто (Caputo, 2013, р. 200) загалом розглядає герменевтику як ключ до постмодерністської "мутації" ідеї істини. Постає питання: хто ж має розв'язувати завдання аналізу того життєвого, сталого, перевіреного часом матеріалу, що надав письменник, критик, історик у своїй праці? Саме тому найважливіше завдання, котре висувають гуманітарні науки – історія, антропологія, літературна критика тощо, – це "виявлення неявного", тобто не простого описування результатів культурної діяльності людини в безпосередній даності, а розкривання часом неусвідомлених механізмів цієї діяльності, глибинних "пружин" культури, що забезпечують її рух. І справа не тільки в зростанні запиту сучасного суспільства на біографії "потомству в приклад", а в необхідності забезпечення антропоцентризму в історичних науках, що неможливо без підвищення статусу біографічного методу у відповідних наукових студіях.

За радянських часів в історичній науці була парадоксальна ситуація. З одного боку, був створений цілий пласт біографічної літератури, серед якої такі шедеври, як "Наполеон Бонапарт" А. З. Манфреда (Manfred, 1986), "Василий Осипович Ключевский". История жизни и творчества М. В. Нечкіної (Nechkina, 1974), "Генерал де Голль" М. М. Молчанова (Molchanov, 1980), "Богдан Хмельницький" І. П. Крип'якевича (Кругіакевич, 1980) та ін. Більше того, у 1933 р. за ініціативою М. Горького була заснована серія художньо-біографічних книг "Жизнь замечательных людей", що й досі випускається в Російській Федерації. До початку 2018 р. у ній вийшло понад 1700 книг загальним накладом понад 200 млн. екз. (Жизнь замечательных людей, 2018). З другого боку, вітчизняні вчені тривалий час були вимушені практично відмовитися від інтерпретаційних підходів, що ґрунтувалися на пріоритетності ролі особи в історії, адже біографічний метод вважався буржуазним у науковій царині. Історична наука здебільшого була "знелюднена", зайнята переважно дослідженням соціально-економічних і політичних процесів, а ще більше – історії КПРС, де навіть її вожді були схожі не на живих людей, а кам'яних істуканів.

В Україні після здобуття незалежності подібних до "ЖЗЛ" видань, на жаль, не існує. На державному рівні не приділяється ніякої уваги цьому надважливому жанру. Натомість назву "Жизнь замечательных людей" запозичив лише один з елітних київських ресторанів, що розташований на Великій Васильківській, 36. Однак останнім часом в історичному товаристві, схоже, поступово приходить усвідомлення того, що від історичної науки люди вимагають насамперед зображення не стільки соціальних процесів і економічних перетворень, а їх героїв, які завдяки своїм організаторським, вольовим, моральним якостям визначали хід історичного процесу. До речі, таке розуміння завдань вітчизняної історії притаманне науковій школі, що склалася в Дніпровському національному університеті ім. О. Гончара, де упродовж 2007-2017 рр. захищено десять кандидатських дисертацій, що присвячені діяльності видатних українських політичних, громадських і культурних діячів.

Мета

Охарактеризувати біографічний метод як основний, сутнісний метод у історико-антропологічних студіях; показати, на яких принципах і у взаємодії з якими методами застосовується біографічний метод; обґрунтувати роль діалектики в розумінні й зображенні політичної поведінки історичних персонажів.

Виклад основного матеріалу

Біографічний метод використовується як в історичній антропології, так і в інших історичних галузях: соціальній, економічній, політичній історії. Він робить історичні картини

АНТРОПОЛОГІЧНА ПРОБЛЕМАТИКА В ІСТОРІЇ ФІЛОСОФІЇ

більш яскравими, історичні процеси людяними, історичні явища динамічними. Тому постає питання про надзвичайну важливість виявлення й дослідження вказаних суб'єктивних явищ, а відтак, і необхідності оволодіння методологією дослідження, зокрема, спеціальною методологією дослідження окремих персоналій.

Природно, що підвищення ролі людського фактору у відтворенні дійсності потребує використовувати відповідний комплекс історичних джерел.

Як відомо, існує два основні типи джерел біографічного матеріалу: первинні (усна оповідь особистості чи людей з її оточення); вторинні (офіційні архівні документи, приватні листи, мемуари).

У праці "Биографический метод в исследованиях" російський соціолог І. Ф. Дев'ятко підкреслює функціональну важливість як первинних, так і вторинних біографічних джерел з метою максимально "об'ємного" відтворення життєдіяльності конкретної особи у рамках наукових досліджень. У якості первинних біографічних матеріалів дослідниця розглядає будь-яку усну чи письмову оповідь суб'єкта про події власного життя, а також опитування, інтерв'ю тощо. До вторинних джерел біографічних даних вчена-соціолог відносить мемуари інших осіб, листи, офіційні документи, публічні та приватні архівні матеріали, щоденники, приватні записи, мемуари, особисті листи, записи розмов, а також функціональні особисті документи – розклади особистої життєдіяльності, чернетки наукових та творчих праць, плани роботи, записи фінансових надходжень і витрат та інші (Devyatko, 1998). У якості важливих вторинних джерел біографічних творів також виокремлюються офіційні архівні документи: записи актів громадянського стану (народження, смерті, шлюбу), стенограми та протоколи різних форумів, документи, пов'язані з професійною кар'єрою: особові листки з обліку кадрів, відомості про нагороди та покарання, характеристики тощо. Певний інтерес для біографа-дослідника може представляти навіть документація медичних установ, органів юстиції тощо. Приватні листи розглядаються дослідниками-соціологами як інформативне джерело біографічних даних; адже епістолярій виступає носієм відомостей про автора і може слугувати засобом характеристики окремих граней стосунків між ним і його дописувачами. Стиль, спосіб викладу, частота листування можуть бути настільки ж інформативними для науковця-біографа, як і, власне, його зміст. Наявний досвід історичної науки, так само, як і сучасної соціології, літературознавства, дає чимало зразків звернення до приватного листування в ролі дійсно ефективного джерела біографічних даних у будь-яких аспектах дослідження (Devyatko, 1998, р. 46). Отже, якщо основою соціальних досліджень зазвичай є документи інформаційного характеру, економічних – статистичні матеріали, то біографічний метод насамперед потребує вивчення мемуарів, щоденників, епістолярних джерел, біографічних матеріалів. Як друкованих, так і архівних. При цьому від дослідника вимагається проявляти більше фантазії, творчого підходу, поєднання наукових і художніх якостей.

Загальновідомо, що в біографічних наукових виданнях увазі широкого загалу читачів дещо перешкоджає громіздкий бібліографічний та операційний апарат, що необхідний автору для аргументації своїх думок. Однак, поділяючи точку зору багатьох вчених щодо цього, зауважимо, що в біографічних, а відтак, і історико-антропологічних дослідженнях, не меншою цінністю є вміння автора намалювати яскравий, живий, "об'ємний" образ тієї чи іншої історичної персони. Для цього, на наш погляд, важливі не стільки авторські оцінки й епітети щодо чеснот певної історичної персони, скільки зображення її вчинків і діянь, які найкраще характеризують цю персону.

АНТРОПОЛОГІЧНА ПРОБЛЕМАТИКА В ІСТОРІЇ ФІЛОСОФІІ

Як відомо, використання всіх методів дослідження здійснюється відповідно до певних методологічних принципів. І біографічний метод не є винятком. Очевидно, що й у історико-антропологічних та, зокрема, біографічних дослідженнях потрібні системність, всебічність, об'єктивність, урахування характеру історичної епохи, еволюційного й революційного розвитку як самої особи, так і зовнішнього середовища, в якому відбувається цей розвиток.

Принцип системності стосовно історико-антропологічних досліджень передбачає, вивчення й урахування всіх обставин розвитку тієї чи іншої особи, яскравим прикладом чого є фундаментальна праця М. Костомарова (Kostomarov, 2011) "Руська історія в життєписах визначних її діячів", де кожний з 70-ти портретів, що зобразив видатний історик, показаний на загальноісторичному тлі, проаналізовані родовід історичної персони, формування світогляду, життєвий шлях, досягнення, внесок у розвиток держави, роль в історії тощо.

Згідно з принципом всебічності слід прагнути до зображення персоналій у всіх її аспектах, пам'ятаючи, при цьому що кожна людина – це цілий всесвіт, у якому знаходиться місце як для шляхетних думок, почуттів, вчинків, так і для тих, про які не хочеться згадувати. Природно, що у історико-антропологічних дослідженнях, де постають великі галереї портретів (на відміну від суто біографічних творів), мають бути виділені лише найбільш суттєві риси тієї чи іншої персони, але такі, що характеризують її з різних боків. У вмінні виділити їх проявляється майстерність не тільки художника, але й дослідника.

Відповідно, з біографії тієї чи іншої персони не можна висмикувати лише ті факти, що можуть підтвердити авторську концепцію. Слід оперувати не поодинокими, підібраними, вигідними фактами, а всією сукупністю різноманітних, суперечливих фактів, адже навіть найбільш очевидні, здавалося б, факти, що вихоплені з контексту подій, можуть дати хибну картину. Недотримання або ігнорування даного принципу призвело до примітивізації історичних персон у популярних серіях біографічних нарисів "100 великих людей", "100 великих полководців", "100 великих мыслителей" та ін., що надруковані в російському видавництві "Вече" у 2000 р. Такий самий огріх має й книга українського політика І. Ф. Шарова (Sharov, 1999) "100 видатних імен України", де портрети відомих осіб теж дуже схожі з картонними фігурами з реквізиту багатьох вуличних фотографів для приваблення клієнтів.

Принцип об'єктивності передбачає неупереджене ставлення до об'єкту дослідження. Біограф має бути не прокурором і навіть не суддею. Скоріше він уподібнюється патолого-анатому, для якого головним є докопатися до істини шляхом препарування мертвого тіла, при цьому залишаючись безстороннім, неупередженим.

Принцип історизму, по-перше, вимагає дивитися на ту чи іншу особу в конкретних історичних умовах і конкретному середовищі, а також з точки зору того, що вона могла і не могла зробити в конкретних історичних умовах. Це аналіз фактів, явищ, поведінки історичних персонажів з урахуванням конкретної історичної епохи, її законів, етичних норм, традицій, про що влучно висловився М. М. Карамзін (Karamzin, 1988), оцінюючи діяльність кн. Ольги: "...мы должны судить о Героях Истории по обычаям и нравам их времени" (р. 100). Порушення цього принципу не тільки призводить до помилкових і упереджених наукових висновків, але й часто-густо використовується в політичних цілях, що дає підставу іменувати історію політикою, що повернута в минуле. По-друге, це відтворення духу тієї чи іншої епохи, проникнення в атмосферу, в якій відбувалася діяльність тієї чи іншої історичної постаті.

Відзначаючи значення кожного методологічного принципу в історико-антропологічних дослідженнях й застосуванні біографічного методу, слід відмітити, що найбільшого зна-

АНТРОПОЛОГІЧНА ПРОБЛЕМАТИКА В ІСТОРІЇ ФІЛОСОФІЇ

чення в цій методології автори даної розвідки надають використанню діалектичного методу, який, на нашу думку, є також одночасно й принципом дослідження. Як метод, діалектика є одним з інструментів, що допомагає досліднику розкривати саму сутність явищ і процесів, дослідити їх складність, суперечливий характер, їхнє минуле і сучасне. Виступаючи в якості принципу, діалектика є імперативом, що вимагає від ученого досліджувати будь-яке явище в його постійному русі, джерелом якого є протиріччя, їх єдність та боротьба. Головною особливістю діалектичного методу (принципу) є те, що він завжди виступає в одній зв'язці з іншими методологічними принципами.

Діалектика вимагає від дослідника вказувати при характеристиці окремих історичних персон на позитивні й негативні якості їх характеру, на внутрішній розвиток особистості й зовнішні обставини, за яких вона формувалася, виявляти як суто індивідуальні, неповторні особливості характеру, так і ті риси, що притаманні певній соціальній спільноті, до якої належить дана персона. Подібні чесноти, поза сумнівом, були у Д. І. Яворницького, що, зокрема, видно з того, як він характеризував свого улюбленця, кошового отамана Івана Дмитровича Сірка, біографії якого видатний український історик присвятив розділ в "Історії Запорозьких козаків". І ми просто не можемо відмовити собі в задоволенні прочитувати фрагмент із цієї характеристики, яку вважаємо зразком діалектичного погляду на історичну персону:

...Проводя всю свою жизнь на войне, Сирко вместе с тем отличался великодушием и редким бескорыстием, и потому никогда не преследовал слабого врага, а после войны никогда не брал на себя военной добычи... Имя его, как предводителя окружено было ореолом непобедимости, и потому враги боялись его пуще огня, пуще бури, пуще язвы моровой... И по характеру, и по всем действиям Сирко представлял собой тип истинного запорожца. Он был храбр, отважен, страстен, не всегда верен своим союзникам; он любил по временам погулять и сильно подвыпить и во хмелю показать свой козацкий задор; он склонен был минутно увлечься новой мыслью, новым предприятием, чтобы потом отказаться от собственной затеи и придти к совершенно противоположному решению. То был на стороне московского царя, то на стороне польского короля, то он поддерживал

Дорошенка, то становився на сторону его врагов...

(Yavornytskyi, 1990, p. 387)

Слід завжди брати до уваги розвиток особистості. Кожна людина з часом мудрішає (або, навпаки, деградує). Загальна тенденція політичного діяча – еволюція від радикальних поглядів до консервативних. Часто-густо світоглядні основи певної історичної особи змінюються на протилежні. Як це, наприклад, сталося з відомим радянським і російським соціологом О. О. Зінов'євим (Zinovev, 1976): якщо у романі-гротеску "Зияющие высоты" та інших творах що написані в 1970-ті рр., він їдко висміював радянську дійсність, то потім несподівано для багатьох почав вихвалити її, навіть захищати Сталіна, як творця радянської цивілізації; натомість горбачовську "перестройку" назвав "катастрофой" (Zinovev, 1989), сильно жалкував і про розпад СРСР, і про свій інтелектуальний внесок у цю справу, мовляв, "Цілили в комунізм, а влучили в Росію" (Kantor, 2017). Причому, що характерно, філософ завжди був щирим у своїх поглядах. І його не можна уподібнювати політичним перевертням, що не мають ніяких поглядів і міняють позицію виключно заради особистого зиску. Тут, очевидно, справа не в діалектиці, а в пристосуванні, тобто в моральних якостях останніх.

Відомий сучасний український історик В. С. Чишко (Chyshko, 1996) виокремлює три стадії біографічного дослідження: 1) емпірична, що ґрунтується на евристичних та джерелознавчих методиках; 2) реконструкція життя та діяльності, психологічного складу особистості, що ґрунтується на методах історичної та психологічної реконструкції; 3) репрезентація особи в усій сукупності внутрішніх і зовнішніх зв'язків. Загалом погоджуючись з цим, виділимо ще одну стадію біографічного дослідження й поставимо її на друге місце – дослідження всіх об'єктивних обставин і факторів розвитку особи в їх діалектичному розвитку, тобто у змінах і протиріччях.

Наукова новизна

Дану статтю можна вважати рефлексією на очевидний науковий запит на історіософське осмислення й подальшу розробку питань методологічного забезпечення історико-антропологічних й біографічних досліджень. Адже указані питання майже не розглядалися у фундаментальних працях "патріархів" вітчизняної методології науки (Kovalchenko 2003; Konverskyi, 2010; Mogilnitskiy, 1989; Santsevich, 1990), а низка праць, що надрукована останнім часом, присвячена здебільшого використанню біографічного методу в історії філософії, педагогіці, соціології, економіці (Aitov, 2010; Tymchuk, 2015; Sharoshkina, 2012). До того ж деякі з них не позбавлені схоластики.

Висновки

У наш час у суспільстві існує великий попит на історико-антропологічні й, зокрема, біографічні дослідження, що мають не тільки науково-пізнавальне, але й виховне значення. Відповідно, актуалізується питання про методологію таких досліджень у всій гуманітарній царині, передусім історичній, літературознавчій, культурологічній.

Проте, як відомо, все нове – це добре забуте старе, або, як написано в Біблії: "Що було, то й буде; що робилося, то й робитиметься, й немає нічого нового під сонцем" (Biblia, Ekkleziiast, 2017). Антропологічна парадигма наукових досліджень кінця XX-XXI ст., яка вважається стрижнем сучасної гуманітаристики, а також характерний для постмодернізму

АНТРОПОЛОГІЧНА ПРОБЛЕМАТИКА В ІСТОРІЇ ФІЛОСОФІЇ

пріоритет історико-антропологічних досліджень, а відповідно й біографічного методу, вважаємо "ренесансом" наукових традицій історичної класики попередньої епохи, зокрема вітчизняної історичної спадщини, що репрезентована такими видатними особами, як В. М. Костомаров, Д. Яворницький, І. Крип'якевич та ін.

На наш погляд, головною особливістю наукового почерку указаних класиків є те, що при досконалому володінні всіма загальноновизнаними науковими методами в історико-антропологічних дослідженнях пріоритетне місце в них посідали біографічний метод і діалектика, які, взаємодіючи з іншими методами, передбачають дослідження як самої особи, так і зовнішніх, об'єктивних факторів і обставин розвитку особи в певному історичному просторі та діалектичному розвитку, тобто у змінах і протиріччях.

REFERENCES

- Aitov, S. S. (2010). Methodology approaches of the European and Ukrainian historical-anthropological research: Genesis and development. *Humanitarnyi Zhurnal*, 3-4, 60-64. (in Ukrainian)
- Belan, H. V. (2013). Biographical method in the historical and pedagogical science: The leading trends of formation. *Pedagogical Discourse*, 15, 50-54. (in Ukrainian)
- Bibliia*. *Knyhy Sviatoho Pysma Staroho i Novoho Zavitu. Ekkleziiast* (Section 1), I. Ohienko, Trans. Ukr. (2017). Retrieved from <https://bible.ggo.org.ua/ua/21/01/> (in Ukrainian)
- Caputo, J. (2013). *Truth: Philosophy in Transit*. London: Penguin Books. (in English)
- Chyshko, V. S. (1996). *Biohrafichna tradytsiia ta naukova biohrafia v istorii i suchasnosti Ukrainy*. Kyev: BMT. (in Ukrainian)
- Devyatko, I. F. (1998). *Metody sotsiologicheskogo issledovaniya*. Ekaterinburg: Ural Federal University. (in Russian)
- Fuko, M. (2004). Chto takoe avtor? In I. V. Kabanova, *Sovremennaya literaturnaya teoriya. Antologiya* (pp. 69-91). Moscow: Flinta: Nauka. (in Russian)
- Izer, V. (2004). Izmenenie funktsiy literatury. In *Sovremennaya literaturnaya teoriya. Antologiya* (pp. 24-44). I. V. Kabanova, Trans. Moscow: Flinta: Nauka. (in Russian)
- Kantor, K. (2017). *Motsart sotsiologii*. Retrieved from <http://www.zinoviev.ru/ru/zinoviev-kantor3.html> (in Russian)
- Karamzin, N. M. (1988). *Istoriya Gosudarstva Rossiyskogo: Reprintnoe vosproizvedenie izdanie pyatogo, vypushchennogo v 3 knigakh s prilozheniem "Klyucha" P. M. Stroeva* (Book 1, Vol. 1). Moscow: Kniga. (in Russian)
- Konverskyi, A., Lubsykyi, V., Horbachenko, T., Buhrov, V., Kondratieva, I., Rudenko, O., & Yushytyn, K. (2010). *Osnovy metodolohii ta orhanizatsii naukovykh doslidzhen: Navchalnyi posibnyk*. Kyiv: Center of Educational Literature. (in Ukrainian)
- Kostomarov, N., & Savilova T. (Ed.). (2011). *Russkaya istoriya v zhizneopisaniyakh ee glavneyshikh deyateley*. Moscow: AST. (in Russian)
- Kovalchenko, I. D. (2003). *Metody istoricheskogo issledovaniya* (2 Edit.). Moscow: Nauka. (in Russian)
- Krypiakevych, I., Shevchenko F., Butych, I., & Isaievych, Y. (Eds.). (1980). *Bohdan Khmelnytskyi* (2 Edit.). Lviv: Svit. (in Ukrainian)
- Manfred, A. Z. (1986). *Napoleon Bonapart* (4 Edit.). Moscow: Myisl. (in Russian)
- Mogilnitskiy, B. G. (1989). *Vvedenie v metodologiyu istorii*. Moscow: Vysshaya shkola. (in Russian)
- Molchanov, N. N. (1980). *General de Goll*. Moscow: Mezhdunarodnye otnosheniya. (in Russian)
- Nechkina, M. V. (1974). *Vasiliy Osipovich Klyuchevskiy. Istoriya zhizni i tvorchestva: Monografiya*. Moscow: Nauka. (in Russian)
- Neiman, S. (2016). *Why Grow Up?* London: Penguin Books. (in English)
- Perry, K. (2015). *Philosophy*. USA: Zephyros Press. (in English)
- Pylypenko, V., Pryvalov, Y., & Nikolaievskiy, V. (2008). *Vladna elita u konteksti suspilnoho rozvytku. Vidpovidalnist*. Kyiv: Foliant. (in Ukrainian)
- Roberbs, B. (2002). *Biographical Research*. Philadelphia: Open University Press. (in English)
- Santsevich, A. V. (1990). *Metodika istoricheskogo issledovaniya* (2 Edit.). Kiev: Naukova dumka. (in Ukrainian)
- Sent-Bev, S. (1970). *Literaturnye portrety. Kriticheskie ocherk*. Trans. from French. Moscow: Khudozhestvennaya literatura. (in Russian)

АНТРОПОЛОГІЧНА ПРОБЛЕМАТИКА В ІСТОРІЇ ФІЛОСОФІЇ

- Sharoshkina, N. (2012). Biographical Method in Educational Work as the Analysis of Lifes Way of Human. *Pedahohika ta Psykholohiia Profesiinoi Osvity*, 4, 114-122. (in Ukrainian)
- Sharov, I. F. (1999). *100 vydatnykh imen Ukrainy*. Kyev: Alternatyvy. (in Ukrainian)
- Tymchuk, L. I. (2015). Methodic of digital biographical narratives creation in pedagogical education. *Pedahohichni Nauky: Teoriia, Istorii, Innovatsiini Tekhnologii*, 5, 389-405. (in Ukrainian)
- Yavornytskyi, D. I., Sokhan, P. S., (Ed.). et. al. (1990). *Istoriia zaporozkykh kozakiv* (Vol. 2, p. 560). Kyiv: Naukova Dumka. (in Ukrainian)
- Zhizn zamechatelnykh lyudey: *Vikipediya*. Retrived from https://ru.wikipedia.org/wiki/Zhizn_zamechatelnykh_lyudey (in Russian)
- Zinoviev, A. A. (1974). *The Gaping Heights*. Retrived from <http://www.zinoviev.ru/rus/textheights.pdf> (in Russian)
- Zinoviev, A. A. (1989). *Katastroika. The story about perestroika in Partgrad*. Retrived from <http://www.zinoviev.ru/ru/zinoviev/textkatastroika.pdf> (in Russian)
- Zizek, S. (2017). *The Courage of Hopelessness: Chronicles of a Year of Acting Dangerously*. London: Allen Lane. (in English)

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

- Айтов, С. Ш. Методологічні підходи європейських та українських історико-антропологічних досліджень: генеза та розвиток / С. Ш. Айтов // Гуманітарний журнал. – 2010. – № 3–4. – С. 60–64.
- Белан, Г. В. Біографічний метод в історико-педагогічній науці: провідні тенденції становлення / Г. В. Белан // Педагогічний дискурс. – 2013. – Вип. 15. – С. 50–54.
- Біблія. Книги Святого Письма Старого і Нового Завіту / укр. пер. І. Огієнка. – [Б. м. : б. в.], 2017. – Розд. 1 : Екклесіяст. – Режим доступу: <https://bible.ggwo.org.ua/ua/21/01/>
- Caputo, J. Truth: Philosophy in Transit / J. Caputo. – London : Penguin Books, 2013. – 283 p.
- Чишко, В. С. Біографічна традиція та наукова біографія в історії і сучасності України / В. С. Чишко. – Київ : БМТ, 1996. – 240 с.
- Девятко, И. Ф. Методы социологического исследования / И. Ф. Девятко. – Екатеринбург : Уральский федеральный университет, 1998. – 208 с.
- Фуко, М. Что такое автор? / М. Фуко // Современная литературная теория. Антология / И. В. Кабанова. – Москва : Флинта : Наука, 2004. – С. 69–91.
- Изер, В. Изменение функций литературы / В. Изер // Современная литературная теория. Антология / составление, перевод И. В. Кабановой. – Москва : Флинта : Наука, 2004. – С. 22–44.
- Кантор, К. Моцарт социологии [Электронный ресурс] / К. Кантор. – 2017. – Режим доступа: <http://www.zinoviev.ru/ru/zinoviev-kantor3.html>
- Карамзин, Н. М. История Государства Российского: репринтное воспроизведение изд. 5-го, выпущ. в 3 кн. с прил. «Ключа» П. М. Строева. Кн. 1. Т. 1 / Н. М. Карамзин. – Москва : Книга, 1988. – 155 с.
- Основи методології та організації наукових досліджень : навч. посіб. / А. Є. Конверський, В. І. Лубський [та ін.] ; за ред. А. Є. Конверського. – Київ : Центр учбової літератури, 2010. – 352 с.
- Костомаров, Н. И. Русская история в жизнеописаниях ее главнейших деятелей / Н. И. Костомаров ; ред. Т. Савилова. – Москва : АСТ, 2011. – 1024 с.
- Ковальченко, И. Д. Методы исторического исследования / И. Д. Ковальченко. – 2-е изд., доп. – Москва : Наука, 2003. – 486 с.
- Крип'якевич, І. П. Богдан Хмельницький / І. П. Крип'якевич ; відп. ред. Ф. П. Шевченко, І. Л. Бутич, Я. Д. Ісаєвич. – 2-е вид., виправлене і доповнене. – Львів : Світ, 1980. – 408 с.
- Манфред, А. З. Наполеон Бонапарт / А. З. Манфред. – 4-е изд. – Москва : Мысль, 1986. – 141 с.
- Могильницкий, Б. Г. Введение в методологию истории / Б. Г. Могильницкий. – Москва : Высшая школа, 1989. – 175 с.
- Молчанов, Н. Н. Генерал де Голль / Н. Н. Молчанов. – Москва : Международные отношения, 1980. – 502 с.
- Нечкина, М. В. Василий Осипович Ключевский. История жизни и творчества : монография / М. В. Нечкина. – Москва : Наука, 1974. – 639 с.
- Neiman, S. Why Grow Up? / S. Neiman. – London : Penguin Books, 2016. – 240 p.
- Perry, K. Philosophy / K. Perry. – USA : Zephyros Press, 2015. – 234 p.
- Пилипенко, В. С. Владна еліта у контексті суспільного розвитку. Відповідальність / В. С. Пилипенко, Ю. О. Привалов, В. М. Ніколаєвський. – Київ : Фоліант, 2008. – 158 с.
- Roberbs, B. Biographical Research / B. Roberbs. – Philadelphia : Open University Press, 2002. – 224 p.

АНТРОПОЛОГІЧНА ПРОБЛЕМАТИКА В ІСТОРІЇ ФІЛОСОФІЇ

- Санцевич, А. В. Методика исторического исследования / А. В. Санцевич. – 2-е изд., перераб., доп. – Киев : Наукова думка, 1990. – 210 с.
- Сент-Бёв, Ш. Литературные портреты. Критические очерки : [пер. с фр.] / Ш. Сент-Бёв. – Москва : Художественная литература, 1970. – 607 с.
- Шарошкіна, Н. Біографічний метод в освітній роботі як аналіз життєвого шляху людини / Н. Шарошкіна // Педагогіка та психологія професійної освіти. – 2012. – № 4. – С. 114–122.
- Шаров, І. Ф. 100 видатних імен України / І. Ф. Шаров. – Київ : Альтернативи, 1999. – 496 с.
- Тимчук, Л. І. Методика створення біографічних цифрових наративів в контексті педагогічної освіти / Л. І. Тимчук // Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології. – 2015. – № 5. – С. 389–405.
- Яворницький, Д. І. Історія запорізьких козаків : у 3-х т. / Д. І. Яворницький ; редкол.: П. С. Сохань [та ін.]. – Київ : Наукова думка, 1990. – Т. 2. – 560 с.
- Жизнь замечательных людей : Википедия [Электронный ресурс]. – Режим доступа: https://ru.wikipedia.org/wiki/Жизнь_замечательных_людей
- Зиновьев, А. А. Зияющие высоты / А. А. Зиновьев. – [б. г. : б. и.], 1974. – 51 с. – Режим доступа: <http://www.zinoviev.ru/rus/textheights.pdf>
- Зиновьев, А. А. Катастрофа. Повесть о перестройке в Партграде / А. А. Зиновьев. – [б. г. : б. и.], 1989. – 114 с. – Режим доступа: <http://www.zinoviev.ru/ru/zinoviev/textkatastroika.pdf>
- Zizek, S. The Courage of Hopelessness: Chronicles of a Year of Acting Dangerously / S. Zizek. – London : Allen Lane, 2017. – 336 p.

Т. И. ВЛАСОВА^{1*}, Г. Г. КРИВЧИК^{2*}

^{1*}Днепропетровский национальный университет железнодорожного транспорта имени академика В. Лазаряна (Днепро, Украина), ел. почта vasovat2@gmail.com, ORCID 0000-0001-5040-5733

^{2*}Днепропетровский национальный университет железнодорожного транспорта имени академика В. Лазаряна (Днепро, Украина), ел. почта gena.crivchik@ukr.net, ORCID 0000-0001-7504-4575

РЕЦЕПЦИЯ БИОГРАФИЧЕСКОГО МЕТОДА В ИСТОРИКО-АНТРОПОЛОГИЧЕСКИХ ИССЛЕДОВАНИЯХ

Цель работы. Актуализировать вопрос об использовании биографического метода и установить его взаимосвязь с другими научными методами и методологическими принципами в историко-антропологических исследованиях. **Теоретический базис.** Рассмотрение биографического метода в историко-антропологических исследованиях осуществлено в русле общего теоретического "ренессанса" классической гуманитаристики, который в значительной мере вызван неопределенностью и многозначностью теоретических дискурсов и дискурсивных практик постмодернизма и выдвигает перед исследователем ряд новых задач, среди которых – "выявление неявного", то есть не простого описания результатов культурной деятельности человека в непосредственной данности, а раскрытие подчас неосознанных механизмов этой деятельности, глубинных пружин культуры, которые обеспечивают движение **Научная новизна.** Авторы данного сочинения не затрагивают социологическую проблематику биографических исследований, которые достаточно широко представлены в работах современных западных ученых. Предмет нашего сообщения – биографический метод, который генетически походит от Ш.-О. Сент-Бева, который считал, что главной задачей биографа является осуществление анализа личности выдающегося человека. Очевидность того факта, что исследования в области гуманитаристики вообще и, в частности, в гражданской истории должны учитывать не только изменения социокультурных аспектов бытия, но и соответствующую трансформацию методологических подходов к анализу эпифеноменов "текучей современности", привел нас к пониманию необходимости историософского исследования рецепции биографического метода в историко-антропологических работах с последующей исторической, философской, культурологической, репрезентацией биографического метода. **Выводы.** Историософские трансформации последних десятилетий с их радикальной сменой научных концепций, методов и приемов обращают исследователя к биографической методологии, которая сегодня репрезентирует антропоцентризм, наполняющий науку гуманистическим смыслом. Использование данной методологии требует от ученого соблюдения основных методологических и овладения другими научными методами, прежде всего диалектика.

Ключевые слова: антропоцентризм; постмодерн; гуманитаристика; диалектика; принципы; объективность; системность; всесторонность; историзм

T. I. VLASOVA^{1*}, G. G. KRIVTCHIK^{2*}

^{1*}Dnipropetrovsk National University of Railway Transport named after academician V. Lazaryan (Dnipro, Ukraine), e-mail vasovat2@gmail.com, ORCID 0000-0001-5040-5733

^{2*}Dnipropetrovsk National University of Railway Transport named after academician V. Lazaryan (Dnipro, Ukraine), e-mail gena.krivchik@ukr.net, ORCID 0000-0001-7504-4575

RECEPTION OF THE BIOGRAPHICAL METHOD IN HISTORICAL AND ANTHROPOLOGICAL STUDIES

Purpose. To update the question of using the biographical method and establishing its interrelation with other scientific methods and methodological principles in historical and anthropological research. **Theoretical basis.** Consideration of the biographical method in historical and anthropological studios carried out in the course of the general theoretical "renaissance" of classical humanitarianism, which is largely due to the uncertainty and ambiguity of theoretical discourses and discursive practices of postmodernism, pose to the researcher a number of new tasks. Among them there is "discovery of the implicit" i.e. not just the description of the results of human cultural activity in the immediate given, but the disclosure of sometimes unconscious mechanisms of this activity, of the deep "springs" of culture that ensure its movement. **Originality.** The authors of this research do not touch on the sociological issues of biographical research, which are widely represented in the writings of contemporary Western researchers. The subject of our message is a biographical method that is genetically derived from Ch. A. Sainte-Beuve, who believed that the main task of the biographer is to carry out an analysis of the personality of a prominent person. The research in the realm of humanities in general and in civil history in particular should take into account not only the changes in the sociocultural aspects of being, but also the corresponding transformation of methodological approaches to the analysis of the epiphenomena of "fluid modernity". This obvious fact led us to an understanding of the need for a historiosophical study of the problem of reception of a biographical method in historical and anthropological works with the subsequent historical, philosophical, cultural representation of the biographical method. **Conclusions.** The historiosophical transformations of the last decades, with their radical change in concepts, methods and techniques, return the researcher to the improvement of the biographical methodology that today represents anthropocentrism, which fills the science with humanistic content. The use of this methodology requires from a scientist to adhere to the basic methodological principles and mastering other scientific methods, primarily dialectics.

Keywords: anthropocentrism; postmodernity; humanism; dialectics; principles; objectivity; systematic; comprehensiveness; historicism

Надійшла до редколегії: 29.12.2017

Прийнята до друку: 20.03.2018